

ELŐSZÓ

Kötetünk ahhoz a hallgatói konferenciához kötődik, amelyet az Alkalmazott Nyelvészeti Tanszékek 4. Országos Találkozójának keretében 2013. október 28-án és 29-én az ELTE BTK Alkalmazott Nyelvészeti Tanszékén rendeztünk meg. A kötet részben a konferencián elhangzott előadásokból készült írásokat, részben (ezeket kiegészítve) a konferenciát szervező Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék különböző szintű (BA, MA, PhD) képzésein tanuló hallgatóknak (a hallgatói konferencia tematikájához kapcsolódó) tanulmányait tartalmazza.

A tanulmánykötet címe (*Nyelvi rendszer és nyelvhasználat*) azt a változatos tematikát próbálja viszonylag egyszerűen összefoglalni, amelyet az országos találkozón részt vevő különböző intézmények (a Miskolci Egyetem, a Szegedi Tudományegyetem, a Pannon Egyetem és a vendéglátó Eötvös Loránd Tudományegyetem) alkalmazott nyelvészeti szakjain tanuló diákok kutatásai és ezeket bemutató írásai lefednek. Tanulmánykötetünk mind anyagát, mind témáit tekintve gazdag és változatos; 17 cikket és 4 könyvismertetést tartalmaz. A cikkeket öt nagyobb tematikus blokkba rendeztük.

Az első tematikus egységbe (*A nyelvi rendszer jelenségeiből*) négy írás tartozik. A sort BALOGH GERGŐ (SZTE TTIK) cikke nyitja, amelyben a szerző egy általa alkotott tervezett nyelvet mutat be: ez a *ho'o* [hoʔo], másképpen *a mennydörgés nyelve*. E nyelv meglehetősen bonyolult, de szisztematikus felépítéséből ebben az írásban csak egy kis mutatványt kaphatunk, amely ugyanakkor alkalmat ad a szerzőnek arra, hogy felvillantsa a tervezett nyelvek kiépítésének folyamatait és ezek némely tanulságait, felvetve a természetes nyelvek folyamataival való esetleges analógia kérdését is. GÖTZ ANDREA (ELTE BTK) írásában a bibliai héber evidencialitás-jelölőivel foglalkozik, amelyek az érzékeléshez és a vizualitáshoz kötődő szavakból alakultak ki részben grammatikalizációs, részben pragmatikalizációs folyamatok révén. A cikkben szereplő példaanyag jól illusztrálja az eredetileg konkrét értelemben használt kiinduló jelentések változását a nyelvhasználat különböző kontextusai-ban. A szerző megvizsgálja ezeknek a kifejezéseknek a magyar fordításait is, abból a szempontból, hogy a fordítás mennyire tükrözi a héber nyelvben lezajlott jelentésváltozási folyamatokat. HRENEK ÉVA (ELTE BTK) tanulmányában a funkció-igés szerkezeteket vizsgálja, különös tekintettel az ezekben a szerkezetekben megjelenő igék jelentésére. Vizsgálatai tanúsága szerint a funkcióigék (amelyeket a szakirodalomban elterjedt közkeletű felfogás szerint szemantikailag kiürült, nem teljes értékű igéknek tartanak) valójában nem tartalmatlanok: amennyiben részlete-

sen megvizsgáljuk a funkcióigés szerkezetek igéinek jelentését, arra jutunk, hogy ezek az igék (a többi metaforikus jelentésű igei szerkezet igéihez hasonlóan) összetett fogalmi szerkezetet mutatnak. Az első tartalmi egységet SZÜCS ÁGNES és TÓTH BIANKA (ELTE BTK) cikke zárja, amelyben a szerzők a zöngés mássalhangzó előtt álló [h] hang természetének részletes vizsgálatát végzik el. A vizsgálatban az elsődleges hipotézis az volt, hogy ilyen fonetikai környezetben a [h] hangon zöngésedés megy végbe – ezt a hipotézist a szerzők egy 12 fő bevonásával végzett kísérlet eredményeivel támasztják alá. Az eredmények megerősítik továbbá a szerzőknek azt a feltételezését is, hogy a /h/ fonéma realizációja a vizsgált hangkörnyezetben is személyfüggő.

A második tematikus egység (*Kétnyelvűség, nyelvi változatok, jelnyelv*) öt írást tartalmaz; közülük három a magyar jelnyelvvvel foglalkozik különböző szempontokból. BUDAI TÍMEA (ME BTK) különböző regionális magyar jelnyelvi változatok (elsősorban az egri, a debreceni, a váci és a budapesti) együttléséről ír Miskolcon. Írásának központi része egy kérdőíves felmérésen alapuló elemzés, amely a Miskolcon használt jelnyelv dialektológiai szempontú megközelítésén túl kitér a közösség tagjainak a regionális jelnyelvekhez, valamint az egységes magyar jelnyelvhöz való viszonyára és a nyelvi hátrány kérdésére is. HORVÁTH ÁDÁM (ELTE BTK) bibliai személyek jelneveit vizsgálja egy keresztény siket közösségben, és megállapítja, hogy a számos bibliai szereplő közül sajátos jelneve csak azoknak az alakoknak alakult ki, akik a Biblia központi eseményeiben szerepelnek. A szerző által vizsgált jelek az ún. leíró jeltípusba tartoznak: valamilyen jellegzetességre utalnak az adott személlyel, illetve egy róla szóló történettel kapcsolatban. VITÉZ ÁGNES (ME BTK) a magyar nyelv és a magyar jelnyelv közötti kódváltásból adódó értelmezési nehézségekkel foglalkozik. A szerző rámutat, hogy a siket közösségekre és tagjaikra általában a kétnyelvűség és a kétkultúráság jellemző, és az értelmezési nehézségek – különösen az idiómák esetében – nemcsak a jelnyelv és a hangzó nyelv közötti különbségekből, hanem a siket és a halló közösség közötti kulturális különbségekből is adódhatnak. CHO OKHWA ANNA (ELTE BTK) írásában egy attitűdvizsgálat keretében, családi okok miatt kétnyelvűvé vált gyermekektől felvett interjúk alapján azt a kérdést vizsgálja, hogy előnyt jelent-e az egyéni kétnyelvűség a gyermekek idegennyelv-tanulásában. Eredményei az egyéni kétnyelvűség előnyeit nem cáfolják meg, de nem is támasztják határozottan alá, ezért a szerző arra a következtetésre jut, hogy a kérdés vizsgálatába más módszereket, például a résztvevő megfigyelést is érdemes bevonni. VANDOVÁ RÉKA (ELTE BTK) egyrészt a szlovákiai magyar kisebbségnek a sztenderd magyar nyelvvaltozattal kapcsolatban, másrészt a sztenderd magyart beszélőknek a palóc nyelvjárásal kapcsolatban kialakult véleményét járja körül kérdőíves felmérés és strukturált interjúk segítségével, annak a hipotézisnek a helytállóságát vizsgálva, amely szerint a kommunikációs szituációkban a palóc nyelvjárást beszélők nyelvi hátrányt szenvednek a sztenderd magyar nyelvet használókkal szemben. A vizsgálat eredménye szerint a palóc nyelvjárást beszélők kérdőíve igazolja a felállított hipotézist, az összetett eredmény azonban cáfolja azt, és ez további vizsgálati kérdéseket vet fel.

A kötet harmadik nagy fejezete *Kép, név, textualitás és intertextualitás* címen négy írást foglal egységbe. HENCZEL ILDIKÓ (ME BTK) témája a Selmeci Akadémia diákemlékkönyveinek, közelebről Veigele Oszkár magyar erdészhallgató 1858–1862 között vezetett emlékkönyvének vizsgálata. A szerző célja, hogy az emlékkönyvek textológiai és szemiotikai elemzésén keresztül közelebb jusson a 18–19. századi diákok szimbolikus kommunikációjához és kulturális gyakorlatuk részleteinek feltárásához. NÉMETH NÓRA (SZTE JGYPK) utcanévadási problémákkal foglalkozik: Szeged utcanév-változtatásai kapcsán röviden felvázolja Szeged utcaneveinek történetét az I. világháborútól napjainkig, és bemutatja, hogy az utcanevek megváltoztatása mindig szoros összefüggésben állt az aktuális hatalmi-politikai viszonyokkal. SOMOGYI LAURA (PE MFTK) írása a vizuális és a verbális gondolkodás, a kép és a nyelv összefüggéseit vizsgálja a nyelvelsajátítás kezdetével és a barlangrajzok jelentésével, majd az európai művészettörténet alkotásainak kommunikatív funkciójával kapcsolatban. A szerző emellett felveti azt a kérdést, miként vonható párhuzam a kisgyermek nyelvi és ábrázolóképeségének fejlődése között. SOTKÓ KATALIN (ME BTK) a német népmesék modernizációs folyamatainak bemutatását tűzi ki célul a Grimm-meséken, illetve azok különböző modern feldolgozásain (rajzfilmek, filmek, szövegátírások) keresztül, az intertextualitás fogalmára támaszkodva. A szerző által a szakirodalom alapján kialakított intertextualitás-formák, amelyek az elemzés szempontjai is egyben, a két megvalósulás (az eredeti mű és a feldolgozás) közötti különbségekre vonatkoznak: a cselekmény, a nyelvezet és a közvetítő média változása.

A kötet negyedik részéhez (*Diskurzuselemzés*) két írás tartozik. FEHÉR ADRIENN, HOLECZ MARGIT és HORVÁTH ÁDÁM (ELTE BTK) a Hírsárda-blog cikkeit elemzi az ott megjelenő témák konstruálása és rekonstruálása szempontjából, a funkcionális kognitív nyelvészet blendfogalmának segítségével. A szerzők bemutatják, hogy a Hírsárda-blog – implicit módon és humorosan – társadalomkritikát közvetít azáltal, hogy a hírportálok által használt kifejezésekből építkezik, miközben ezeket más témák összefüggésrendszerében használja. PINTÉR ÁGNES (ELTE BTK) két televíziós interjú elemzésén keresztül mutatja be, hogy milyen diskurzustratégiák irányítják a közéleti témájú riportokban a riporterek és riportalanyok nyelvi viselkedését. A vizsgálat elsődleges célja a társalgási (elsősorban válaszkikerülési) stratégiák közötti különbségek feltárása és elemzése.

Az ötödik, és egyben utolsó tematikus csoport (*Identitás és interkulturalitás*) szintén két írást tartalmaz. LÓCSI DÓRA (PE MFTK) reklámok szövegeinek nyelvi játékait vizsgálja interkulturális kontextusban: arra keresi a választ, hogy milyen hasonlóságok és különbségek figyelhetők meg az angol, német és magyar nyelvű reklámok nyelvi játékaiknak megformálásában és alkalmazásában. A szerző megállapítja, hogy a nyelvi játékok, amelyeknek a fordítása az eltérő nyelvi szerkezetek miatt nem valósítható meg, helyettesíthetők a célnyelv valamilyen (akár más típusú) nyelvi játékaival, vagy maguk a forrásnyelvi reklámszlogenek változatlanul meg is maradhatnak a célnyelvi reklámszövegben a nyelvi játék megőrzése érdekében. MÓZES DOROTTYA (ELTE BTK) Salman Rushdie *Sátáni versek* című regényé-

nek kiválasztott dialógusai alapján a sztenderd angol, az indiai angol és az indiai nyelvek közötti kontaktusjelenségeket és kódváltásokat mutat be. Célja annak feltárása, hogy a dialógusokban megragadható nyelvhasználat hogyan tükrözi a szociokulturális identitást. A szerző rámutat, hogy a posztkoloniális beszélőknél az egymással ellentétes funkciójú nyelvi kódok használata identitásjelölő stratégiaként működik.

Korábbi hallgatói tanulmányköteteinktől eltérően ebben a kötetben ismertetéseket is közlünk olyan kiadványokról, amelyek az alkalmazott nyelvészet szempontjából érdeklődésre tarthatnak számot. A kötetben közölt négy ismertetés szerzői közül hárman – ERDEI TAMÁS (SZTE JGYPK), FEHÉR ADRIENN (ELTE BTK) és SIMON ZSUZSANNA (ELTE BTK) – alkalmazott nyelvészet mesterszakos hallgatók, míg MÓZES DOROTTYA (ELTE BTK) az Interkulturális nyelvészet doktori program hallgatója. Az ismertetett kiadványok közül három (Kovács László: *Fogalmi rendszerek és lexikai hálózatok a mentális lexikonban* (2. kiadás), *Beszédkutatás 2013, A sokszínű alkalmazott nyelvészet. Tanulmányok az alkalmazott nyelvészet területeiről*) 2013-as kiadású. Ben Rampton két ismertetett könyve (*Crossing: Language and Ethnicity among Adolescents* (1995/2005) és *Language in Late Modernity. Interaction in an Urban School* (2006)) korábbi ugyan, de tematikája alapján jelenleg is kifejezetten aktuális, ugyanakkor magyarul nem érhető el.

*

Mára az országos találkozók megszervezéséhez hasonlóan a hallgatói konferenciák anyagából készült kötetek kiadása is hagyománnyá vált. Mindkét hagyománynak rendkívül pozitív hatása van a hallgatók kutatókedvének erősödése, kutatói, előadói és íráskészségének fejlődése szempontjából. Reméljük, ez a hagyomány nem szakad meg, lesznek a jövőben is országos találkozók és hallgatói konferenciák, amelyekről az alkalmazott nyelvészeti szakokon alapképzésben, mesterképzésben vagy doktori képzésben tanuló hallgatók továbbra is ösztönzést kaphatnak arra, hogy önálló kutatásokat folytassanak, kutatási eredményeiket bemutassák és publikálják.

Budapest, 2014. október 5.

A szerkesztők nevében:

Ladányi Mária